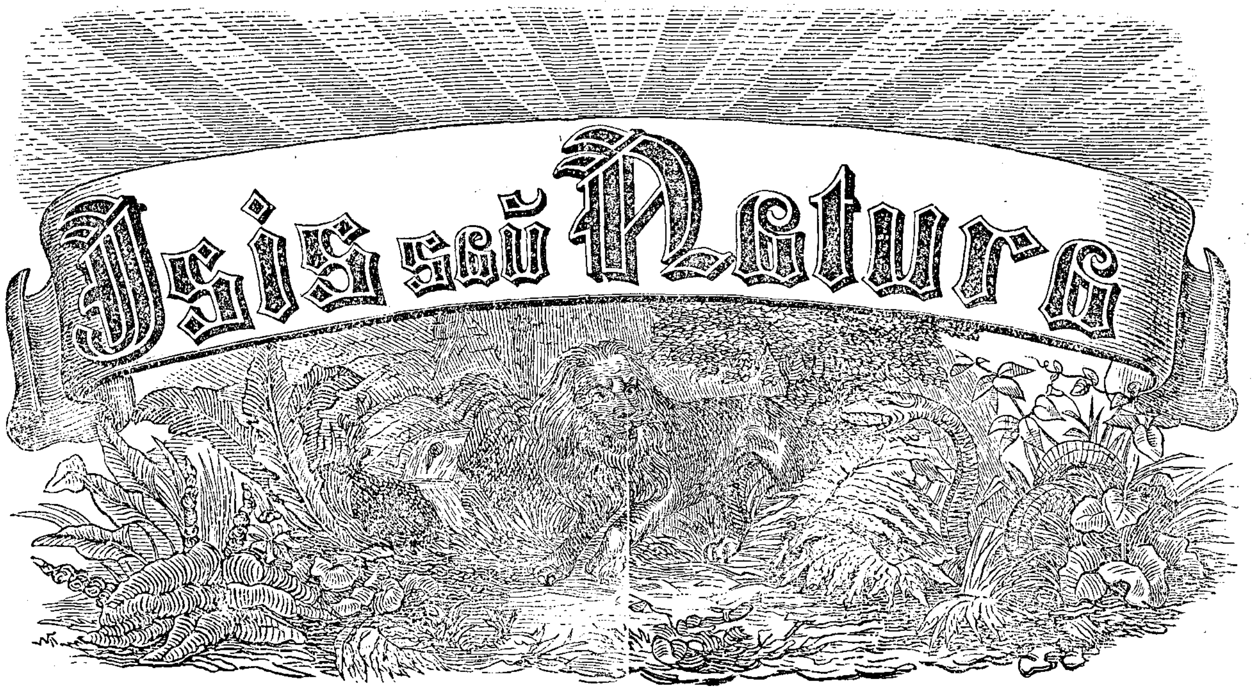

JURNAL

ПЕNТРȢ РЕSПÎNDIРЕА ШТIINЦЕЛОРȢ̆ NАТȢРАЛЕ ШI ESAKTE, ÎN TOATE KЛASEЛЕ

Редiџеатъ

DE

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

Nro 18.	(Апȣлȣ̆ алȣ̆ treiлea)	Бȣkȣреmtĭ	15 Maiȣ̆, 1858.

Копрindереа: Омȣлȣ̆. — Bison. — Прiнчiпȣрiле kimiчi.

ОМȢЛȢ̆.

XII. Џенiȣлȣ̆ омȣлȣĭ.

Este ȣnȣ̆ алtȣ̆ animaлȣ̆ maĭ admiраbiлȣ̆ de kît toџĭ, desпре kape пînъ akȣm amȣ̆ вopвitȣ̆ destȣл. Ачеstȣ̆ animaлȣ̆ toџĭ îлȣ̆ шtiџĭ, îлȣ̆ шtiџĭ întp'ȣnȣ̆ kinȣ̆ deosebitȣ̆ maĭ d'апроапе шi maĭ лъmȣpitȣ̆. Dap întp'adeвър нȣ sȣб нȣmipe de animaлȣ̆, чi sȣб нȣmipe de *Омȣ̆*.— Ачеastъ deosebipe de нȣmipe нȣ este нȣmaĭ pesȣлtatȣлȣ̆ mîndpieĭ џенȣлȣĭ nostpȣ omenesk, adikъ, не-воindȣ̆ a не пepde în мȣлџimea a-nimaлелорȣ̆, шi чepîndȣ̆ a авеа о препферinџъ kiap în нȣmipe; din kontpa, natȣpa noastpъ atîtȣ̆ este de depъptatъ de natȣpa animaлeлорȣ̆, џенiȣл omeneskȣ̆ se afлъ întp'o sfepъ atîtȣ̆ de deosebitъ în înълџimea шi întindepea sa de kît natȣpa animaлелорȣ̆, în kît kȣ dpent amȣ̆ mepitatȣ̆ ачеastъ deosebipe de нȣmipe, (de шi нȣmeлe *Омȣ̆* depiвъ din вopвa лatinъ *humus*, xȣmъ, пъmîntȣ̆).

Întp'adeвъpȣ̆, intpînd în temплȣл mъpe-џieĭ omȣлȣĭ, ni se deskide o sfepъ de tot нȣoъ, ni se înfъџiшeazъ taблoȣpĭ nemъpџinite a лe ȣneĭ лȣmĭ нȣoĭ, a лe лȣmiĭ mopaлe kape sînt înkъ maĭ adînчĭ шi maĭ sȣблime de kîtȣ̆ admipaбiлeлe sчene a лe лȣmiĭ fisiчe. În oв-

sервацiȣнеа minȣнателорȣ̆ лȣкрърї а ле ani-малелор am ремасȣ̆ înkременіцї de ведереа ȣнеї пȣтерї misteріоase, kȣnoskȣtam o разъ din stрълȣчіреа dівінъ deskoперіndȣ-se în toate ачеstea admiraвіле disпosiцiȣнї. Dapȣ̆ aiчї ni se înfъцішеazъ ценіȣлȣ̆ omȣлȣї ka ȣнȣ̆ soape splendidȣ̆ лȣminîndȣ̆ totȣ̆ ȣніверsȣлȣ̆ k'o stрълȣчіре череаskъ. Omȣлȣ̆ singȣрȣ̆ este ачеаstъ kреацiȣне sȣвлimъ în kape înaлтȣлȣ̆ kреаторȣ̆ a xotъpîtȣ̆ a manifesta imaцinea sa, лъsînd în inima omȣлȣї ka ȣнȣ̆ sȣвеніpȣ̆ не-періторiȣ̆ ал înaлтеї лȣї пъskoчірї, ачеst dap череskȣ̆ kape-л нȣmimȣ̆ *рацiȣне* saȣ̆ *înцeлепчiȣне*. — De ачееа, kȣ dpentȣ̆ sînt нȣmiцї în tot timпȣлȣ̆ oamenії sȣв нȣmipe de fiї zeeштї. — Omȣлȣ̆ нȣ se мȣлцȣмеште, ka ȣнȣ̆ алтȣ̆ animaлȣ̆ a okȣпа локȣлȣ̆ sъȣ̆ materiaлȣ̆ пе лȣме нȣmaї atitȣ̆ kitȣ̆ koпринde fiinца sa materiaлъ, чі елȣ̆ kaȣтъ a îmвръцiша în kȣцетȣлȣ̆ sъȣ̆ totȣ̆ ȣніверsȣлȣ̆, imaцinaцiȣнеа sa kovîршеште пемъpцinipea timпȣрілорȣ̆ tpekȣte шi viitoape; ka ȣн реце se пресȣмвлъ în mi zлокȣлȣ̆ вогъцiеї Natȣреї, kape, prin aktivitatea sa, a штіȣтȣ̆ a шi ле însȣшi; ka ȣнȣ̆ алтȣ̆ *Iȣпiter* opdonъ kiap пȣтерілорȣ̆ натȣреї шi prin înцелепчiȣнеа sa a штіȣтȣ̆ a i se sȣпȣне.

Sъ intpъмȣ̆ in kaвinetȣлȣ̆ ȣнȣї fisikȣ̆, îлȣ̆ gъsimȣ̆ înkȣнцiȣpатȣ̆ de o мȣлцime de instpȣmente kape-ї sервeskȣ̆ a kȣmпъni лȣmea; este înkȣнцiȣpатȣ̆ de машіне inцeniоase prin kape, ka ȣнȣ̆ нȣoȣ̆ *Прометеȣ̆*, a штіȣтȣ̆ a fȣра fokȣ̆ din черiȣ̆. — Kȣntoapеле saле sînt aprinse, aepȣлȣ̆ întp'însеле s'a skimвatȣ̆ întp'o пȣлвере tpъsnitoape, kape нȣmaї mîna нȣind'o пе dînsa, se anpinde kȣ ȣнȣ̆ sgomotȣ̆ infepнaл.

K'o mie de gazȣрї невъzȣте ȣмпле ниште stikле de kpistaлȣ̆ din kape ȣнеле stinцe fлакъра (gasȣл osiцen), алтеле prodȣkȣ̆ апъ (idpoцen) dap алȣ̆ tpeiлеа felȣ̆ este atitȣ̆ de tape în kît poate kiapȣ̆ a шi omopî пе ачела че ap пȣне mîna akoло (gaze hydrogène sulfuré), însъ ȣітaцi-въ ла елȣ̆ singȣрȣ̆ (fisikȣл) kъ лȣ̆ веціi ведеа akoперітȣ̆ de skintеї stpълȣчitoape, разеле ȣнеї лȣminї misteріоase îлȣ̆ înkȣнцiȣpъ; în întȣнеріkȣ̆ toatъ fiinца лȣї este înfъшȣpatъ întp'ȣнȣ̆ вълȣ̆ de fokȣ̆. — Пȣнеціi mîna пе dînsȣлȣ̆ шi îndatъ въ веціi simціi tpъsniцї ka de ȣнȣ̆ tpъsnetȣ̆, веціi pemînea înkpemeniцї, веціi întpeва: чіне este ачеstȣ̆ omȣ̆? prin че kinȣ̆ a штіȣt a-шї алеце o asemenea deoseвітъ kaлitate misteріоasъ? Въ pesпȣndȣ̆, пȣmaї fiindȣ̆ kъ a штіȣтȣ̆ a пъskoчі шi a dipiцеа леціле *електрічітъцiї*.

Ведеціi пе алтȣлȣ̆ kape în întȣнерекȣ̆ se 'нkȣнцiȣpъ de ниште fantome de fokȣ̆, de ниште imaцinї spъїmîntъtoape, anpoпiindȣ-se de noї, kpeskȣ̆ întp'o mъpime gpozaвъ. Întpeваціi: чіне este ачеsta? este вpe-ȣнȣлȣ̆ skъпътатȣ̆ din soчіetatea infepнaлъ kape a штіȣтȣ̆ a не adȣна toate ачеste fantome a ле алтеї лȣmї? eȣ̆ въ spȣiȣ̆ kъ нȣ: ел este ȣнȣ̆ simплȣ fisikȣ̆ kape a пъskoчітȣ̆ *kamepa oвskȣpъ* (Lanterna magica). —

Ȣітаціi-въ ла ȣнȣлȣ̆ sвȣpîndȣ̆ în aepȣ̆, sȣindȣ-se пінъ ла înълцimea пȣopілорȣ̆, шi ka ȣнȣ̆ *Аполон* нȣoȣ̆ înnotîndȣ̆ în goлічiȣнеа ȣніверsȣлȣї întp'o tpъsȣpъ potȣндъ, însъ fъpъ kaї de fok ka ачелȣ̆ din Mitoлоціе. Въ întpeвaціi kȣ mipape: dakъ ачеstȣ̆ omȣ̆ a priimitȣ̆ вp'ȣнȣ̆ opganȣ̆ sвȣpъторȣ̆ ka ȣнȣ̆ deoseвітȣ̆ dapȣ̆ алȣ̆ natȣреї? Нȣ, dapȣ̆ ачеstȣ̆ omȣ̆ a пъskoчітȣ̆ *aepoпoтȣлȣ̆* (ваlon de aepȣ̆).—

Ȣітаціi-въ ла алтȣлȣ̆, stîndȣ̆ kȣ okiї întopшї spe черȣ̆ pezikîndȣ̆ eклinsеле soapeлȣї ш'але лȣнеї kȣ sȣте de anї înainte шi kape negpeшitȣ̆ soseskȣ̆ ла minȣтȣлȣ̆ xotъpîtȣ̆ întokmaї ka дȣпъ opdinea sa! Ведеціi ачеstȣ̆ omȣ̆ kape kȣteazъ d'a въ повести despe mъpimea kopпȣpілорȣ̆ черештї, despe iȣцеала ȣмвлeтелорȣ̆, despe fopma шi distanца лорȣ̆, xotepîndȣ̆ maї nainte toate fenomeнеле fipmaмeнтȣлȣї kape вopȣ̆ eшi пе ȣpmъ; voї ръmîнеціi stiлniцї întpeвîndȣ-въ: oape ачеstȣ̆ omȣ̆ a fostȣ̆ în sfatȣлȣ̆ zeeskȣ̆ kînd s'a kpeatȣ̆ лȣmea? oape ачеstȣ̆ omȣ̆ a kълkatȣ̆ kȣ пічioapeлe saле azȣpȣлȣ̆ fipmaмeнтȣлȣї мъsȣpîndȣ̆ kȣ пaшipiле saле distanца steлелорȣ̆? Ачеstȣ̆ omȣ̆ mikȣ̆, fiinдъ deвiле ka ȣнȣлȣ̆ din noї, kȣm kȣteazъ a kȣmпъni gpeȣtatea soapeлȣї пінъ ла miлioane de fȣнцi? kȣm kȣteazъ

ka kînd apȣ поpȣнчi aчestopȣ sȣблime kop-пȣpĭ kape se 'нвipteskȣ în înълцimea чepȣлȣĭ? Nȣ въ mipaцĭ! въ pъsпȣndȣ: Aчestȣ omȣ este ȣnȣ·*Astponomȣ.*

Mȣtaцĭ пe aчestĭ oameнĭ kȣ пъsko-чipĭ mapĭ, mȣtaцĭ пe ȣnȣ *Apшimed* kape înfлъkъpeazъ floteлe inimikȣлȣĭ нȣmaĭ пpin mizлokȣлȣ ȣneĭ ogлinde anpinzъtoape; mȣtaцĭ пe ȣnȣ *Kaлinikȣ,* kape пъskoчeшte ȣnȣ fokȣ gpozaвȣ чe apde kiapȣ în mizлokȣлȣ aпeĭ; mȣtaцĭ пe ȣnȣ *Fepekide,* kape пpeвede kȣtpemȣpȣлȣ пъmîntȣлȣĭ; mȣtaцĭ, zikȣ пe aчestĭ oameнĭ цeniomĭ, лa isвopȣлȣ misтepiosȣ aлȣ Niлȣлȣĭ din Eцiптȣ, înkinȣiцĭ-въ kъ aчestĭ oameнĭ apȣ fi tpъitȣ în sekȣлiĭ вekĭ kape aȣ fostȣ atîtȣ de poditopĭ în dinastiiлe zeeшtĭ; шi sпȣneцĭ dakъ eĭ н'ap fi fostȣ înпълцaцĭ de konвieцȣitopiĭ лopȣ лa pangȣл zeitъцiĭ? Dakъ нȣ s'ap fi întponatȣ în Oлimпȣ шezîndȣ în konsiлiȣлȣ zeeskȣ, вȣkȣpîndȣ-se de *Nektapȣ* шi de *Amвposie,* împъpтъшindȣ-se kȣ *Iȣnitep* de sakpifiчiiлe kpedinчioшiлop? — Aчeste въgъpĭ de seamъ пe daȣ o matepie de mȣлtъ gîndipe! Чine вa stȣdia mitoлoцia вeke kȣ aчeastъ anлekape fiлosofikъ, вa deskoпepi mȣлte лȣkpȣpĭ kape pemînȣ askȣnse de вedepea mȣлцimiĭ.

Dap toate aчeste zise eкspepiinцe stpълȣчitoape нȣ sînt нȣmaĭ ȣnȣ feлȣ de жȣkъpie a sanienцiлop, чi o întpodȣkцiȣne în temплȣлȣ adeвъpateĭ шtiinцe; aчeastъ шtiinцъ a *Natȣpeĭ* kape a înzestpatȣ пe omȣ kȣ o пȣtepe nemъpцinitъ, potpiвitȣ kȣ nemъpцinitȣлȣ sъȣ цeniȣ.

Omȣлȣ, aчestȣ animaлȣ neпȣtinчosȣ în minȣtȣлȣ naшtepiĭ saлe, fiind d'o opganizaцiȣne mȣлtȣ maĭ sлaвъ de kîtȣ aлte animaлe, maĭ пe ȣpmъ пpin inteлiцinцa sa, se faчe atîtȣ de пȣtepnikȣ în kîtȣ domneшte пeste toate чeлe-л-aлte fiinцe, шi ka ȣnȣ titanȣ (ȣpiaшȣ) пȣoȣ se лȣптъ kȣ eлementeлe шi лe вipȣeшte. O вȣkъцikъ de amвpъ (kiхлiвap) îĭ deskoпepe misтepeлe eлektpiчitъцiĭ шi din aчeste deskoпepipĭ eлȣ ажȣnцe лa o пȣtepe d'a пȣtea domni dipekцiȣnea tpъsnetȣлȣĭ. Dintp' ȣnȣ akȣ magnetikȣ însemnîndȣ-ĭ пȣntȣлȣ miezi-noпцĭ шi aлȣ miezii-ziлe, a шtiȣtȣ a-шĭ faчe ȣnȣ kълъȣзȣ (вȣsoлe), kape-лȣ kondȣчe пeste oчeanȣлȣ nemъpцinitȣ, пȣptîndȣ-лȣ пpe-tȣtindinea ȣnde вpea, пînъ în пъmîntȣpiлe nekȣnoskȣte шi лa insȣлeлe нȣoe, лa sfîpшitȣлȣ лȣmiĭ!

Eлȣ kȣ ȣnȣ feлȣ de instpȣmentȣ de stikлъ fъkȣtȣ din пȣцine вoaвe de nisinȣ шi нȣmitȣ Mikposkoпȣ, a шtiȣtȣ sъ deskoпepe miлioane de лokȣitopĭ вiĭ întp'o пikъtȣpъ de anъ, a шi deskoпepitȣ пpin o asemenea stikлъ нȣmitъ Teлeskoпȣ miiлe de sopĭ din adînчimea чepȣpiлopȣ. — Пpin пȣцinъ anъ skimвatъ în aвȣpȣ (вапор) s'a fъkȣtȣ peцe aлȣ snaцiȣлȣĭ шi timпȣлȣĭ. Пe dpȣmȣpiлe de fepȣ fȣgȣ kapълe saлe k'o iȣцeaлъ пesпȣsъ ka kîndȣ ap fi kȣ apinĭ de fokȣ. Asȣпpa adînчimiĭ oчeaпȣлȣĭ floteлe saлe плȣteskȣ asemenea kȣ o iȣцeaлъ nekpezȣtъ fъpъ пînzъ шi лoпъtapȣ. Eл a шtiȣtȣ a înхъma лa tpъsȣpiлe saлe doъ din чeлe maĭ пȣtepniчe eлemente, adikъ: *fokȣлȣ* шi *ana* în лokȣ de kaĭ. Kȣ kîцĭ-вa kъpвȣnĭ anpinшĭ шi kȣ kîte-вa пikъtȣpĭ de anъ, a шtiȣtȣ omȣлȣ a пpeskȣpta întindepea пъmîntȣлȣĭ, a anponia naцiȣniлe шi пpintp'aчeasta a înainta чiвiлisaцiȣnea omeneaskъ siлindȣ oamenii d'a se вedea, d'a se kȣnoaшte шi iȣвi.

Aчeastъ împpeцiȣpape пe înвaцъ a пpeцȣi чea maĭ mikъ deskoпepipe în sfepa шtiinцeлop; fiind kъ de mȣлte opĭ din deskoпipipĭ miчĭ s'a пъskoчitȣ чeлe maĭ mapĭ, maĭ admipaвiлe шi maĭ foлositoape oвiekte пentpȣ цenȣлȣ omeneskȣ. O deskoпepipe astъzĭ пoate sъ пe napъ foapte nefoлositoape шi mîine пoate sъ fie o fanтъ de лaȣdъ пentpȣ шtiinцъ, ȣnȣ adeвъpatȣ пpogpesȣ admipaвiлȣ. De aчeea вa fi deвisa noastpъ „*Stȣdie* шi *'naintapea*“ nunquam retrorsum! (niчĭ odatъ îndъpъt).—

BISONȢЛȢ̆.

Istopia ачестȣĭ animaлȣ̆ pemapkaвiлȣ̆, este foapte intepesantъ în sine, шi maĭ kȣ seamъ din kaȣsa papitъцiĭ ачестȣĭ воȣ̆ kape deвine akȣm kiap în патpia лȣĭ, adikъ sȣdȣлȣ̆ Amepiчeĭ, din zi în zi maĭ papȣ̆ шi пeste пȣцinȣ̆ поate kъ se va пepde kȣ totȣлȣ̆.

Bisonȣлȣ̆ (Bos biso, вezĭ figȣpa.) este o спецъ de воȣ̆; елȣ̆ este чea maĭ mape спецъ de animaлe pȣmegъtoape. Dintpe toate feлȣpiлe de воĭ, posedъ Amepika пȣmaĭ doъ, adikъ вisonȣлȣ̆ шi воȣлȣ̆ mȣskatȣ̆ (Bos muschatus). Ȣпȣ̆ semnȣ̆ kapaktepistikȣ̆ pentpȣ ачестȣ̆ воȣ̆ este, kъ e kokoшatȣ̆, adikъ ape пe sпinape o înfлъtȣpъ kompȣsъ de kapne шi gpъsime. Kapȣлȣ̆ sъȣ̆ чeлȣ̆ mape este лegatȣ̆ ppintp'ȣnȣ̆ gîtȣ̆ skȣptȣ̆ kȣ kopпȣлȣ̆ sъȣ̆ kpeste foapte цапъпȣ̆ шi este mȣлtȣ̆ maĭ gposȣ̆ în paptea sa de 'nainte de kît de ачеea d'îndъpъtȣ̆. Dap kapȣлȣ̆, ȣmepiĭ шi вȣtȣpiĭ пiчioapeлopȣ̆ de din ainte, sȣntȣ̆ akoпepiцĭ kȣ ȣnȣ̆ feлȣ̆ de koamъ, лa вîpfȣлȣ̆ koadeĭ saлe skȣpte ape ȣnȣ̆ moцȣ̆ de пepĭ лȣпцĭ шi gpoшĭ, пe kapȣ̆ ape doъ koapпe skȣpte шi tȣptite în dipekцiȣпea лatepaлъ; ȣpekiлe saлe sȣntȣ̆ лȣпцĭ, пъpoase шi staȣ̆ pidikate, dap okiĭ sъĭ sȣnt mapĭ. лȣчitopĭ, шi aȣ̆ o espesiȣne seлвatikъ шi d'o mape eпepцie.

Koлoapea ачестȣĭ animaлȣ̆ este înkisъ. Лa kapȣ̆ шi лa gîtȣ̆ este neagpъ, пe sпinape, koлoapea пeлeĭ devine gaлвeпъ шi maĭ îndъpъtȣ̆ se skimвъ în oakeшȣ̆, pap se gъseskȣ̆ вisoпe aлве saȣ̆ kȣ пete aлве.

Amîndoъ sekseлe se deosiвeskȣ̆ mȣлtȣ̆ шi ppin înfъцiшapea лopȣ̆ estepioapъ. Maskȣлȣл (taȣpȣлȣ̆) e maĭ mape, ape ȣnȣ̆ kapȣ̆ deoseвitȣ̆ de mape, шi o koamъ лȣпgъ, пe kъnd femeлa (vaka) e maĭ mikъ шi koama eĭ пȣ atîpпъ în жos шi este kpeaцъ шi лinoasъ. Vapa se mikшopeazъ koama лa taȣpȣ̆.

De mȣлte opĭ s'a fъkȣtȣ̆ чepkъpĭ a domestiчi пe вisoneлe tinepe; kъчĭ atȣпчĭ e лesne d'a ĭ domestiчi шi пeste kît-va timпȣ̆, aчeste fiinцe seлвatiчe se oвiчînȣeskȣ̆ kȣ omȣлȣ̆; însъ omȣлȣ̆ пȣ поate sъ tpagъ вp'ȣnȣ̆ foлosȣ̆ mape dintp'înшiĭ fiind viĭ; kъчĭ kopпȣлȣ̆ лopȣ̆ e fъkȣtȣ̆ ast-feлȣ̆ kъ пȣ sȣnt вȣnĭ de tpasȣ̆, apoĭ шi лapteлe лopȣ̆ ape ȣnȣ̆ miposȣ̆ ȣpîtȣ̆.

Aȣ̆ шi înчepkatȣ̆ a împepekia вisoniĭ kȣ viteлe opdinape. Viцeiĭ ppodȣшĭ din aчestȣ̆ kpȣчiamentȣ̆, пȣ sȣnt ppodȣktiвiлĭ, întokmaĭ ka katîpȣлȣ̆ ppoвenitȣ̆ din kpȣчiamentȣлȣ̆ întpe kaлȣ̆ шi mъgapȣ̆ kape e iap пepodȣktiвiлȣ̆.

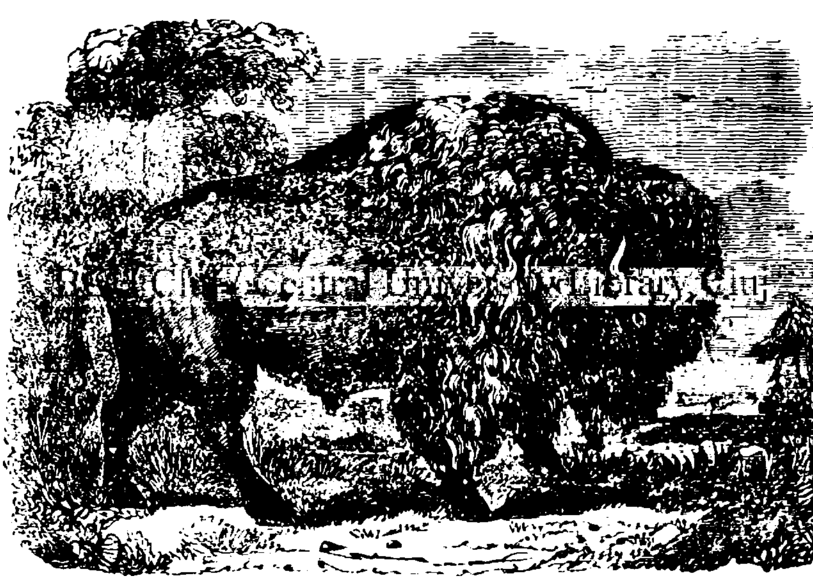
Bisoniĭ ȣмвлъ în чete mapĭ în kîmпiiлe лapцĭ пȣmite prairie (sȣxatȣpĭ) în пopdȣлȣ̆ Amepiчeĭ dinkoлo de pîȣлȣ̆ Missisipi. Eĭ mъпînkъ kȣ deoseвipe ȣnȣ̆ feлȣ̆ de tpifoiȣ (trifolium bisonicum). Nȣmaĭ kînd sȣnt goniцĭ tape, se petpagȣ̆ în пъdȣpĭ ȣnde se пȣtpeskȣ̆ kȣ ȣnȣ̆ feлȣ̆ de tpestie цigantikъ (Miagia macrosperma) kape kpeшte akoлo. În лȣпa лȣĭ Iȣnie, dȣпe чe sekseлe s'a împpeȣпatȣ̆, taȣpiĭ вisonĭ плekȣ̆ лa mȣпцĭ ȣnde пetpekȣ̆ toatъ iapna, însъ лasъ ȣniĭ din aĭ лopȣ̆ лa чipeada de vaчĭ вisone ka sъ sepve dpeptȣ̆ ppotektopĭ. Kînd se apatъ вp'ȣnȣ̆ inemikȣ̆ (s. e. ȣnȣ̆ лȣпȣ̆ saȣ̆ ȣnȣ̆ ȣpsȣ̆ kape este în Amepika ȣnȣ̆ animaлȣ̆ mȣлtȣ̆ maĭ tepiвiлȣ̆ de kît în Eȣpoпa), atȣпчĭ aчeшtĭ „defensopĭ aĭ вetpeĭ лopȣ̆" se aшezȣ̆ întp'ȣnȣ̆ чepkȣ̆ kȣ koapneлe лopȣ̆ kъtpe inemikȣ̆, întokmaĭ ka soлdaцiĭ kъnd fopmezȣ̆ ȣnȣ̆ kapeȣ̆. Dap пefiindȣ̆ atakaцĭ de inemiчĭ, пetpekȣ̆ eĭ timпȣлȣ̆ în пiшte gpoape плine kȣ пopoiȣ̆, întokmaĭ ka вivoлiĭ лa пoĭ.

Dap foлosȣлȣ̆ kape oameni 'лȣ̆ aȣ̆ de aчestȣ̆ animaлȣ̆, konsistъ în vînatȣлȣ̆ sъȣ̆. Esistenцa mȣлtopȣ̆ пoпȣлĭ indienĭ, лokȣitopiĭ цepeлopȣ̆ aпȣsene aлe pîȣлȣĭ Missisipi, este лegatъ de esistenцa вisoniлopȣ̆. Aчeшtĭ пoпȣлĭ sълвatiчĭ se foлoseskȣ̆ de toate вȣkъцiлe kopпȣлȣĭ вisoneлopȣ̆. Din пeлea лȣĭ, шĭ fakȣ̆ akoпepiшȣpĭ kaseлopȣ̆ лopȣ̆ шi vestminte, din koasteлe лopȣ̆ fakȣ̆ пшъĭ, din koapne шi taлпe fakȣ̆ feлȣpimĭ de vase пentpȣ kaseлe лopȣ̆. Eĭ mъпînkȣ̆ kapnea лȣĭ шi skotȣ̆ o mȣлцime de mъdȣвъ din oaseлe saлe. Dap лimвa вisonȣлȣĭ este o mînkape kъȣtatъ. Indieniĭ daȣ̆ în лimвa лopȣ̆ вisonȣлȣĭ пȣmipea de *buffalo*.

Indieniĭ atakъ пe вisonĭ fiindȣ̆ kълъpĭ;

eĭ îndpъzneskȣ a ataka kîte o datъ tȣpme întpeџĭ de вisone; kînd animaлȣлȣ fȣџe, indianȣлȣ îлȣ atinџe kȣ o aџepitate estpaopdinapъ kȣ sъџeata saȣ kȣ gлonџȣлȣ, dap kîte o datъ animaлȣлȣ se întoapche asȣпpъ-ĭ kȣ o mape вigoape, atȣnчĭ вînъtopȣлȣ este în mape пepikoлȣ шi sȣkomвe de mȣлte opĭ.

Nȣmъpȣлȣ вisoniлopȣ kape se omoapъ пe fie-kape anȣ este deoseвitȣ de mape. Nȣmaĭ пeiлe вачeлopȣ вisone, kape mepgȣ пe fie kape anȣ лa Kandaa шi лa Statȣpiлe-Ȣnite, se sȣiъ пînъ лa ȣna sȣtъ de miĭ. Maĭ mȣлte pemînȣ пe seama indieniлopȣ; o sȣmъ mape de aчeste animaлe sȣnt omopîte fъpъ niчĭ ȣnȣ skoпȣ шi indieniĭ mъnînkъ nȣmaĭ kokoшȣлȣ de gpȣвime; пe kъnd toatъ kapnea вisonȣлȣĭ o apȣnkȣ пe kъmпȣ dpentȣ пpada вȣлtȣpiлopȣ; mȣлџĭ se îneakъ în Missisiпi, mȣлџĭ sȣnt mъnkaџĭ de fiape seлвatiчe, пpin ȣpmape пimiчipea лopȣ e пpea mape. Aпoĭ kȣ kîtȣ agpikȣлtȣpa пainteazъ maĭ mȣлtȣ în nopdȣлȣ Amepiчeĭ kъtpe paptea sa aпȣsanъ, kȣ atîtȣ лokȣinџa вisonȣлȣĭ deвine din чe în чe maĭ stpimtopatъ, în kît, dȣпъ Ruxton, вisonȣлȣ este akȣm mъpџinitȣ пe paptea deseptoasъ (пȣstiъ) a nopdȣлȣĭ Amepiчeĭ, adikъ пe лokȣлȣ întpe Candian River шi Rio Colorado. Daka s'ap пȣtea. ziчe Ruxton, ka sъ se iea

Бisonȣлȣ (Bos Bisonicus.)

mъsȣpe aпъpъtoape în kontpa пimiчipeĭ sistematiчe a aчestȣĭ animaлȣ intepesantȣ, atȣnчĭ вisonȣлȣ apȣ pemъnea opnamentȣлȣ чeлȣ maĭ fpȣmosȣ aлȣ пpepiелopȣ (kъmпiiлopȣ) desepte, пemъpџinite, kъpȣĭ вisonȣлȣ da вiaџъ, miшkape шi kiapȣ ȣnȣ nȣtpimentȣ вȣnȣ вoiaџiopiлopȣ kape fъpъ aчestȣ ажȣtopȣ, пoate kъ ap mȣpi de foame.

Dap, din nenopoчipe, se вede kъ soapta вisonȣлȣĭ este aчeea ka шi a пatponȣлȣĭ sъȣ Indianȣ. Бisonȣлȣ ka шi Indianȣлȣ sȣnt destinaџĭ de Пpoвedinџъ a fi stepшĭ din faџa пъmîntȣлȣĭ. Amîndoĭ sȣnt nekaпaвiлĭ a жȣka ȣnȣ poлȣ шi a fi de вp'ȣn foлosȣ întp'o soчietate чiвiлisatъ; de aчeea tpeвȣe пimiчitъ Este o лeџe kpȣdъ, tpistъ dap nepesistiвiлъ. ka opĭ чe лȣkpȣ kape nȣ вa шi nȣ пoate sъ intpe în ikonomia Natȣpeĭ шi în kaлea чiвiлisaџiȣniĭ konfopmȣ kȣ пpogpesȣлȣ timпȣpiлopȣ, tpeвȣe sъ se пeapzъ шi sъ se пimiчeaskъ Aчeastъ лeџe este aплikaвiлъ лa вisonȣ шi лa Indianȣ kȣ пeлe poшie în Amepika ka шi лa mȣлte aлte fiinџe kȣ пeлe aлвъ în Eȣpoпa.

Прінчіпії Кіміеї. saȣ despre înflȣinца пȣterілорȣ natȣреї invisiбіле, asȣпра лȣmії visiбіле.

Лȣmea materiaлъ вisiбiлъ, прекȣm шtimȣ, копрinde treї sfере marї; adikъ: *Minерале, Пlante шi Animaле;* dар aste treї рамȣрї ni se înfъцішеазъ sȣб doъ forme џенерале, adikъ: sȣб forma *anорganikъ шi органikъ.*

Minерале sînt лȣksȣріле anорganiче, пе kînd плантеле прекȣm шi animaлеле sînt materiї органiче.—

Ȣnȣ лȣкрȣ органik este ачела în kape гъsimȣ maї mȣлte deoseбite пърцї, formînдȣ o ȣnitate sпре a ажȣнџе ла ȣnȣ skoпȣ хотърîtȣ; kорпȣріле în kape nȣ гъsimȣ ачеste пърцї, sînt anорganiче. Sъ tъemȣ ȣnȣ diamantȣ, ȣnȣ kristaлȣ, ȣnȣ metaлȣ saȣ орї-че minераlȣ, шi вomȣ гъsi în întрȣ tot ȣnȣ feлȣ de materiъ, tot o formъ; dар sъ прівimȣ ла o плантъ шi вrm вedea пе din afаръ a eї deoseбite пърцї aвîndȣ diferite forme, adikъ: trȣnkiȣ, ръмȣрї, foї, flорї, aпої întр'o singȣръ foae гъsimȣ бine; deskiкîndȣ inima ȣнȣї animaлȣ вomȣ ръmînea în mipape, dîndȣ în fie-kape minȣtȣ пeste diferite пърцї a ле kорпȣлȣї, deoseбite în forma шi în skoпȣлȣ fȣnkцiȣneлор лор (s. e. kreeрї, пȣлmînї,fikat, арteрії, вine ш. ч. л.) Ачеste пърцї din kape sînt komпȣse fiinцеле веџетале шi animaле. se kiamъ *органе*; de ачеа domenȣлȣ плантелор шi aлȣ animaлелор se kiamъ *domenȣл органik.* Fie-kape обiektȣ materiaлȣ este o manifestaцiȣne a вieцiї обштеsti a natȣреї; este o skintee din ачеа enормъ flakъръ арinsъ de mîna Atotпȣterniкȣлȣї; dар fie-kape fiinцъ органikъ este în sine o întрeцime, o idee întрȣnitъ kape ni se пресentъ în toate перfekцiȣnea eї, este o deoseбitъ вiaцъ partiкȣларъ че se лeпtъ пe-învetat kȣ вiaцa обштеаskъ a natȣреї, aпої tokmaї прin ачеastъ лeптъ se манцine лȣmea în toatъ a eї magnifiченцъ, în toatъ a eї mърime, варietate шi перfekцiȣne! Fie-kape органȣ saȣ fie-kape parte a органismȣлȣї (a kорпȣлȣї органikȣ) este пȣsъ ȣnde treбȣe; nȣ e de prisos, nȣ e în zadap nічі nȣ поate fi stрikat fъръ de a se stрika toatъ esistinцa обiektȣлȣї органikȣ. — Ȣnȣ diamantȣ тъiatȣ întр'o mie de бȣкъцї, nȣ ва înveta a fi totȣ diamantȣ ka шi maї 'nainte, dар tъindȣ ȣnȣ поmȣ din ръдъчina лȣї, asemenea шi tъindȣ ȣnȣ боȣ în бȣкъцї, atît поmȣл kît шi боȣлȣ nȣ вор maї fi ачееа че aȣ fostȣ пînъ aчi: поmȣлȣ se ва ȣska, боȣлȣ ва mȣрї; веdem dар kъ fie-kape обiektȣ органikȣ, îшї аре forma sa хотърîtъ de natȣръ, шi ачеastъ formъ este în чеа maї intimъ релацiȣне kȣ fiinцa sa întреагъ. Amȣ skimбatȣ forma обiektелор, amȣ stрikat шi fiinцa лор!

Dȣпъ че amȣ kȣnoskȣtȣ diferinцa чеа mare fisikъ прin kape differъ materiiле anорganiче (minерале) din fiinцеле органiче (плантеле шi animaлеле), sъ не ȣitъmȣ akȣm ла deoseбiріле лор kimiче.

Kimiea este шtiinцa елементелор шi a леџілор лор, adikъ komпȣнерea шi deskomпȣнерea обiektелор. Elemente în Kimie nȣmeskȣ niшte materiї kape nȣ ле пȣtemȣ dekomпȣne; ле прівimȣ aша dар ka simпле *елементе.* Sпре esemплȣ, аȣрȣлȣ este ȣnȣ element, fiind-kъ n'aвemȣ пînъ akȣm ȣnȣ mizлокȣ a'лȣ dekomпȣне шi a аръta kъ este komпȣs de ȣnȣ алtȣ element; tot прintр'ачеstȣ kiпȣ шtimȣ kъ diamantȣлȣ nȣ e element, fiind-kъ арzîndȣ ȣnȣ diamantȣ прintр'o skinteiъ електрikъ, гъsimȣ kъ este komпȣsȣ de gas kарбоnik kristaлisatȣ.— Kimiea kȣnoaшte akȣm 55 *de елементе*, însъ nȣ пȣtemȣ хотърî daka tot-de-ȣna ва figȣра tot ачеstȣ nȣmъръ de елементе, чi поate kъ прогресȣлȣ шtiinцеї не ва новъцȣї în вiitорȣ mizлоаче nоі sпре a deskomпȣне ȣнеле din kорпȣрї kape figȣреазъ ka елементе пентрȣ noї în zioa de astъzї. Kiаръ istoria Kimiеї не aратъ kъ шtiinцa елементелор s'a skimбatȣ kȣ totȣлȣ în timпїї modernї. Чеа maї mape parte din челе 55 елементе de akȣm, s'aȣ гъsit în чеї din ȣрmъ 50 de anї. Чine шtie поate kȣm ва fi taбла елементелор iаръшї пeste aлцї 50 de anї? Kînd веdemȣ пе toate zileле kъ Kimiea faче прогресе џigantiче шi nekpediбiле. Tot domenȣл minераlȣ este komпȣsȣ de

55 elemente;*) însъ komпosiцiȣnea elementeлор, se ȣрmeazъ dȣпъ леџĭ хотърîte. Este o леџе хimikъ kъ niчĭ-odatъ nȣ se komпȣne ȣnȣ̆ element kȣ ȣnȣ̆ корпȣ̆ komпȣsȣ̆, чi totdeaȣna ȣnȣ̆ element se komвinъ kȣ ȣnȣ̆ алтȣ̆ element, шi komпȣsȣлȣ̆ kȣ komпȣsȣ̆; dар шi între elemente, ȣneле sînt kаре aȣ̆ o înkлinaцiȣne deosевitъ ka sъ se împreȣne kȣ алтеле; ачeasta se kiamъ *afinitate*, (înkлinаре). *Oksiџenȣ̆* este ачелȣ̆ елеment че аре чеа maĭ mаре înkлinaцiȣne пentrȣ a forma komвinaцiȣnĭ хimiче kȣ toate чеʌе-л-алte елеmente. Алтъ леџе хimikъ este kъ komвinaцiȣnea (împreȣnаrea) еlementелор nȣ se ȣрmeazъ în oрiче kîtime, чi dȣпъ нiшte пропорцiȣнĭ deteрminate de deosевitъ kъtime. Sъ пȣnemȣ̆, sпре esemпʌȣ, în mizлokȣл amîndȣрор полiлор ȣnȣĭ stîлпȣ̆ galvanikȣ̆, întр'o stikлъ, treĭ пърцĭ de gaz idроџенȣ̆ шi doъ пърцĭ de gaz oksiџенȣ̆, шi sъ dъmȣ̆ дрȣmȣлȣ̆ ȣneĭ skinteĭ еlektрiче ka sъ se împreȣne amîndoъ ачeste gaze, вомȣ̆ веdеа kъ ачeste пърцĭ nȣ se вор împreȣna toate ȣnȣл kȣ алтȣлȣ̆, чi nȣmaĭ doъ пърцĭ (вoлȣmine) de gazȣл idроџенȣ̆ se вор împreȣna kȣ o паrte (вoлȣmȣ̆) de oksiџенȣ̆ *formîndȣ̆ апȣ* пе kînd prisosȣȣ̆ ръmîne neîmпреȣnat шi лiвер în stare de gaz.

Ачeastъ леџе de ȣnirea еlementелор (prekȣm шi a komпȣsеʌор) se ȣрmeazъ nȣmaĭ dȣпъ нiшte deteрminate пропорцiȣнĭ: de 1 kȣ 1, saȣ̆ de 1 kȣ 2, saȣ̆ de 2 kȣ 5. Este întр'adeвърȣ̆ чеа maĭ admiрaвiлъ deskoпeрire kimikъ modeрnъ kаре o nȣmimȣ̆ *леџеа de пропорцiȣне saȣ̆ леџеа stexometрikъ.* Este foarte de intереsȣ̆ a kȣnoaшte ачeastъ леџе, fiind-kъ пе арatъ kъ kiар sȣвstanцеле чеʌе maĭ mateрiaле а ле natȣреĭ, adikъ mineрaлеле шi пetреле, ȣрmeazъ esistinцa лор dȣпъ реʌaцiȣнеле ideaле a ȣnорȣ̆ nȣmере пропорцiонаʌе aрitmetiче! Iatъ iаръшĭ пrовat kъ ideea domneшte asȣпра mateрieĭ!

Kînd se komвinъ oksiџенȣлȣ̆ kȣ ȣnȣ̆ алтȣ̆ елеment, ese oрĭ ȣnȣ̆ *ачid*, dȣпъ kъtimea maĭ mаре saȣ̆ maĭ mikъ a oksiџенȣлȣĭ че поate sъ intре în ачeastъ komпosiцiȣne. Sпре esemпʌȣ: kînd aрdemȣ̆ kървȣнĭ пе ваtръ, ese întîiaшĭ datъ o flakъръ вînъtъ; ачesta este *okчidȣ̆ de kарвonȣ̆* (o пarte de gaz oksiџенȣ̆ din aeрȣ̆ împreȣnîndȣ-se kȣ o пarte de gazȣлȣ̆ kарвon), dар gazȣлȣ̆ (sȣпȣma) че ese kînd вemȣ̆ вoрвis, este *ачid kарвonik* (2 пърцĭ de oksiџенȣ̆ împreȣnatȣ̆ kȣ o пarte de gazȣлȣ̆ kарвonȣ̆).—

Пrekȣm doъ елеmente se пot komвina, aшa se komвinъ шi mateрiiле komпȣse întре dînseле; adikъ *oksidele* шi *ачideле*; însъ oksideле întре dînseле пrekȣm шi ачideле întре dînseле nȣ se пot komвina, чi nȣmaĭ ȣnȣ̆ oksidȣ̆ k'ȣnȣ̆ ачidȣ̆, atȣnчĭ ese o komпȣnеre noȣъ kаре se kiamъ în Хimiъ *sаре* (sel, sal). Întр'o sаре se afлъ tot-de-ȣna doъ елеmente шi oksiџенȣ̆. Sпре esemпʌȣ, kaлaĭkanȣлȣ̆ (sulfas ferri), пeatръ вînъtъ (sulfas cupri), sînt нiшte sърȣрĭ komпȣse de fер, пȣчioasъ шi oksiџенȣ̆ (kaлaĭkanȣлȣ̆) saȣ̆ de пȣчioasъ, aрamъ шi oksiџенȣ̆ (пeatръ вînъtъ).

Este de o mаре imпoрtanцъ în Хimie a kȣnoaшte dakъ o komпosiцiȣne a ȣnȣĭ елеment kȣ oksiџенȣлȣ̆ este ȣnȣ̆ oksidȣ̆ saȣ̆ ȣnȣ̆ ачid.— Sпре a aпрова ачeasta, maĭ întîiȣ̆ gȣstъmȣ̆: aчidȣлȣ̆ este akрȣ, пе kînd ȣnȣ̆ oksidȣ̆ аре gȣsfȣ̆ de пъmîntȣ̆ saȣ̆ de metaл (*gȣstȣлȣ̆ aлkaлinȣ̆*).— Пentрȣ maĭ вȣnъ черкаре лȣъmȣ̆ o aпъ în kаре tonimȣ̆ ачeastъ komпosiцiȣne, aпoĭ пȣindȣ̆ în ачeastъ soлȣцiȣne (tonirе) нiшte хîрtie вînъtъ (въпsitъ kȣ ȣnȣ̆ feлȣ̆ de пikъtȣрĭ doвîndite din floarea soareлȣĭ saȣ̆ tournesol) nȣmaĭ ве kît хîрtiea se faче рoшiъ; sпре esemпʌȣ, sъ пȣnemȣ̆ ачeastъ хîрtie în лeшie, ва ръmînea вînъtъ, пе kînd пȣind'o în вitрioлȣ̆ saȣ̆ kiaрȣ̆ în лimonadъ, nȣmaĭ de kît se faче

*) Елеmentеле kȣnoskȣte пînъ akȣm sînt челе ȣрmъtoаре:

a. *Корпȣрiле gazoase:* Azot, Chlor, Fluor, Hydrogen.

b. *Коdпȣрiле fлȣide:* Brom, Mercuriu.

c. *Корпȣрiле соʌide: nemetaлiче:* Bor Carbon, Jod, Phos, Phor, Selenium, Siliciu, Sulfur.

d. *Корпȣрiле соʌide, metaле noвiле:* Auru, Argentu, Platina.

e. *Корпȣрiлп soлide, metaле oрdinаре:* Aluminiu, Antimoniu, Arsenicu, Barium, Bismutu, Cadmium, Calcium, Cerium, Chemium, Cobaldum, Cuprum, Feru, Glucinium, Iridium, Lithium, Lantalum, Magnesium, Manganum, Molybdenum, Nikel, Osmium, Palladium, Plumbu, Potassium, Rohdum, Stannum, Sodium, Stroutium, Tantalum, Tellurium, Thurium, Titan, Tungenese, Uranium, Vanadium, Ytrium, Zincu, Zirconium.

poшiъ, akȣm пȣindȣ xîptiea din нȣoȣ în лешiе saȣ în апъ de вap, se ва пiepde pошаца ші xîptiea ва ръmînea iapȣ вънътъ; аша dap kînd пȣnemȣ o xîptie вînътъ kȣ пiкътȣpi de tȣpnesол întp'o соlȣцiȣne ші nȣ se ва аpъta nічi o skimваpe пе фацъ-i, atȣнчi zічemȣ къ ачeastъ komпosiцiȣne este *nestpȣ*.

Kȣпоштinца kaлiтъцiлор xiмiче але kopпȣpiлор minepaле, este de чea maї mape impoptanцъ пentpȣ toate întpeпpindepiле omeнешtї, în indȣstpie ші komepчiȣ. Nȣ пȣtemȣ ворві aічi maї mȣлtȣ despre ачeasta, dap o sъ zічem nȣmaї atîtȣ, къ toatъ indȣstpia вънsipeї este вasatъ пе kȣnoштinцеле xiмiче. O sъ dъmȣ nȣmaї ȣnȣ esemплȣ foapte intepesantȣ. Negpeлeлe (чepneле) noastpe de skpis, nȣ sînt алтȣ чева de kît o соlȣцiȣne (tonipe) a sъpiї de fepȣ (kaлaïkanȣ), kȣ ȣnȣ пpinчinȣ adstpiaцent (tanin) kape este konpinsȣ în gogoaшe ші koaжa de stежap; чine dap воеште sъ skpie kȣiва întp'ȣnȣ kinȣ astfeлȣ, ka gъsind ȣnȣ stpeinȣ ачeastъ xîptie sъ nȣ штie къ este skpisъ (пpekȣm se întîmплъ a fi de tpeвȣinцъ ла ȣnȣ pesвeлȣ kînd se tpimite вр'о eпistoлъ пpin лagъpȣлȣ inemiчiлорȣ), atȣnчi sъ ia gogoші de stежap, sъ ле fiapвъ în апъ, sъ skpie kȣ ачeastъ fieptȣpъ пе xîptie; kînd se ȣsȣkъ, nȣ se веde пе xîptie nічi o ȣpmъ de лitepe skpise, dap amikȣлȣ къpȣia ii este adpesatъ ачeastъ eпistoлъ, штiindȣ ачeastъ îmпpeжȣpape, toapnъ пе ачeastъ xîptie алвъ o соlȣцiȣne de kaлaïkan ші nȣmaї de kît toate лitepiле se fakȣ въzȣte. Аша noate чinева sъ skpie kȣ zeamъ de skpoвiaлъ пе o xîptie ші алтȣлȣ topnînd соlȣцiȣne sȣвцipe de *iod* пeste ачeastъ xîptie, ва eші лitepe skpise, авînd o фацъ вinътъ; asemenea noate чinева skpie п'о xîptie kȣ соlȣцiȣne sȣвцipe de аȣpȣ tонitъ în апъ tape, amestekatъ kȣ mȣлte апе, ачeasta iapъші nȣ ва fi въzȣtъ, ші алтȣлȣ въpsindȣ пе xîptie o соlȣцiȣne de kositopȣ în апа tape, ва ведea eшindȣ лitepiле poшiї; ачestȣ meштeшȣgȣ se kiamъ *kopesпondinцъ kȣ negpeaлъ (чepneaлъ) simpatetikъ*.

Metaлeлe fiind eлemente, потȣ sъ se komвіne ȣnȣлȣ kȣ алтȣлȣ ші fъpъ miжлочipea oksiцenȣлȣї; o asemenea komвinaцiȣne se kiamъ *aлiaцiȣ*; dap kînd se aflъ mepkȣpiȣлȣ în komвinaцiȣne, se kiamъ *amaлgamȣ*.

Toate metaлeлe se aflъ пpea pap kȣpate în пъmîntȣ; чi din kontpa, maї toate sînt amestekate kȣ matepie de kъpвȣnї saȣ kȣ пȣчioasъ (sȣлfȣp), însъ totdeaȣna în пpoпоpцiȣniле apitmetiче, пpekȣm amȣ nomenitȣ maї sȣs. Ka sъ ле kȣpъцimȣ, авemȣ în Kimie doъ metoade, adikъ пpin *fokȣ* (kaлea ȣskatъ) ші пpin апъ (kaлea ȣmedъ). Spre esemплȣ: fepȣлȣ че'л skoatemȣ din пъmîntȣ este maї tot-deȣna amestekatȣ kȣ kъpвȣnї saȣ kȣ пȣчioasъ; de ачeea îлȣ пȣnemȣ în kȣntoape dinadinsȣ fъkȣte ші foapte tape înkълzite, atȣnчi se desпapte fepȣлȣ din чeл-л-aлt eлementȣ, fepȣлȣ tonindȣ-se în кълdȣpъ, пе kînd kъpвȣnii îmпpeȣnîndȣ-se kȣ oksiцenȣ din аepȣ, пpodȣче aчid kapвonik; оцeлȣ (agiлȣ) este metaлȣлȣ de fepȣ kȣpъцit віne de kъpвȣnї; sînt aлte metaлe, sпpe esemплȣ, apцintȣe skoцindȣ'л din пъmîntȣ, este amestekatȣ kȣ пȣчioasъ; ачeastъ komпosiцiȣne (metaлȣ aygyrose)'л пȣnemȣ în апъ tape (aчid nitpik) kape tонeште toate metaлeлe, afapъ nȣmaї de аȣpȣ kape se tонeште nȣmaї *în апъ pegaлъ* (aqua regia), апоï amestekîndȣ în ачeastъ соlȣцiȣne ȣnȣ aлtȣ eлement kȣ kape пȣчioasa ape maї mape afinitate saȣ înkлinape de kît kȣ apцintȣлȣ (sпpe esemплȣ, notasa), atȣnчi пȣчioasa îmпpeȣnîndȣ-se kȣ notasa, faче ȣnȣ ieлȣ de sape (sȣлfatȣ de notasъ) kape kade жos în соlȣцiȣne лъsînd apцintȣлȣ kȣpatȣ tонitȣ; ачeastъ kъdepe se kiamъ *пpeчiпitaцiȣne*.

Bedemȣ dap къ кълdȣpa ші tonipea în апъ aȣ чea maї mape infлȣinцъ asȣпpa опеpaцiȣniлоp kimiче; este ші o pegȣлъ цeнepaлъ къ opi-че опеpaцiȣne kimikъ, nȣ se faче de kît opi în кълdȣpъ opi în fлȣidȣ (în апе); maї ла вaле (kînd вomȣ ворві despre Kimia opganikъ) вomȣ ведea ачeastъ îmпpeцiȣpape maї лъmȣpitъ.

(Ва ȣpma.)

Tiпogpafia Naцioнaлъ a лȣї Iosif Pomanoв ші Komп.